

CRISTINA DOLINSCHI, *asistent univ.*,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: *The age of primary schooling is the period when the child changes his social status, adapting to the specifics of the school activity, to the demands imposed by the educational environment, as well as the development of new relationships in this context. Children with stuttering are faced with two serious tasks: on the one hand they have to adapt to the new environment and cope with social and school requirements, on the other hand they have to deal with the disorder they have. This article presents the main difficulties that children of primary school suffering from stuttering may face in the educational environment.*

Introducere

Dezvoltarea psihică a copilului este un proces complex care are multiple legături tangențiale cu viața socială. Dezvoltarea socială a copilului școlar presupune învățarea rolurilor sociale și a modalităților de interacțiune, luând în considerare faptul că se extinde semnificativ cercul de actori sociali cu care comunică copilul. În acest sens, limbajul poate lega dezvoltarea personalității școlarului mic de condiția socială, facilitând formarea de relații interpersonale armonioase. Dezvoltarea capacităților lingvistice și comunicaționale rămâne a fi una dintre principalele premise ale unei adaptări eficiente a copiilor la cerințele mediului înconjurător. Astfel, limbajul constituie fundamentul relațiilor și interacțiunilor copiilor în diverse contexte sociale: în familie, în colectivul de elevi, cu cadrele didactice, în curte cu semenii etc.. De asemenea, în școlaritatea mică se accentuează sentimentul de apartenență la grup și comunitatea socială din care face parte copilul. Aptitudinile de comunicare ale școlarului cresc pe măsură ce avansează dezvoltarea psihosocială. Achizițiile lingvistice pot fi diminuate prin diverse tulburări de limbaj, printre care se regăsește și balbismul.

Ce este balbismul și cum se manifestă?

Balbismul sau bâlbâiala este o tulburare de ritm și fluență a vorbirii care constă în funcționarea defectuoasă a reglajului verbal, în dezordini intermitente ale pronunției, repetări convulsive și blocaje ale unor foneme, omisiuni precipitate urmate de dificultăți în articularea unor cuvinte. Conform definiției propuse de *American Speech Language Hearing Association* (ASHA) [1], bâlbâiala este o tulburare de vorbire care se manifestă prin repetarea parțială sau totală a cuvântului, extensii sonore ușor de înțeles și pauze. *American Psychiatry Association* (APA) (2000) descrie balbismul ca o defalcare în fluxul de comunicare, principalele caracteristici rezumându-se la repetarea unui cuvânt sau a unui sunet, extensie a unui sunet, aritmie în vorbire. *Manualul de diagnostic și clasificare statistică a tulburărilor mentale* (DSM-IV) [5] definește balbismul ca o repetare a sunetelor și silabelor, extinderea sunetelor, interjecție rostind cuvintele în bucăți, spații goale audibile sau tăcute, rostirea cuvintelor cu o tensiune ridicată, repetarea uneia dintre silabe într-un cuvânt și tulburare în cursivitatea și sincronizarea vorbirii. Balbismul este o perturbare a fluidității exprimării verbale care se întâlnește în toate culturile și la toate vârstele [2]. Apare la copii în perioadele lor de maximă vulnerabilitate adaptativă, între 3-4 ani, la începutul școlarității sau la pubertate. Prevalența balbismului la copii nu depășește 5% din populația generală [6; 7; 8; 10], iar raportul băieți-fete este de 3:1, cu un debut înaintea vârstei de 10 ani [7, p. 84].

³⁰ Articolul este elaborat în cadrul Proiectului *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane*, 20.80009.1606.10.

Simptomele comportamentale ale balbismului includ: repetarea involuntară a silabelor, în special la începutul cuvintelor; prelungirea involuntară a sunetelor; blocarea neintenționată a silabelor și cuvintelor, adică o incapacitate de a rosti un sunet pentru o perioadă scurtă de timp, de obicei 1-3 s. și cuvinte nefinalizate sau rupte etc.. Simptomele concomitente pot include clipiri ale ochilor, grimase faciale, sacadări ale capului, fluturarea brațului. *Simptomele psihologice și sociale* se referă la timiditate și comportament de evitare socială care duc la teama de a vorbi în contexte sociale specifice; niveluri ridicate de anxietate cronică, în special anxietate socială sau fobică [3].

Există o serie de factori care pot accentua sau diminua simptomele balbismului la copii [11, p. 63]:

- *factori comunicativ-situaționali*: provoacă amplificarea balbismului în anumite condiții de comunicare, în momente de tensiune emoțională (vorbitul în situații necunoscute, cu oameni necunoscuți, comunicare publică, cu adulți, în jocurile cu copiii care necesită reacție verbală rapidă) și diminuare – în starea de confort emoțional (comunicarea cu sine însuși, în activități ludice cu jucării, animale).
- *factori comunicativ-semantic*: provoacă amplificarea balbismului atunci când copilul utilizează în comunicare forme complexe, precum povestirea, răspunsuri deschise la întrebări) și diminuare în utilizarea unor forme simple, pe alocuri automatizate: răspunsuri închise, recitarea poeziilor, cântecelor etc.).

Printre situațiile care declanșează balbismul în mediul școlar se pot număra: situațiile stresante de comunicare, situațiile care depășesc posibilitățile de comunicare ale copilului, stările conflictuale între copii, observațiile asupra vorbirii lui, asupra comportamentului, întrebările adresate brusc, privirile ațintite asupra copilului când trebuie să vorbească, stări de oboseală fizică sau de oboseală intelectuală, încercări de a pronunța cuvinte lungi, necunoscute, cu dificultăți fonetice.

Impactul balbismului asupra reușitei școlare

Adaptarea elevilor în clasa întâi este o perioadă destul de dificilă în viața fiecărui copil, determinată de însușirea unui nou rol social, cel de elev; diversificarea activităților instructiv-educative, precum și modificări în rețeaua socială: încadrarea într-un nou grup (clasa de elevi și cadrul didactic). Pentru copiii cu balbism aceste restructurări sociale sunt mai anevoioase, copilul întâmpinând dificultăți atât în realizarea sarcinilor școlare care implică anumite abilități lingvistice, cât și formarea unor relații eficiente atât cu profesorul, cât și cu noii colegi.

Relațiile dintre profesor și elevi sunt bidirecționale. În clasele primare cadrul didactic poate facilita procesul de adaptare și ulterior de dezvoltare multidimensională a acestor elevi prin comunicare verticală eficientă cu clasa, prin centrarea pe valori moral-spirituale adecvate, atitudini pozitive față de sine și cei din jur, motivație intrinsecă și prin cultivarea independenței, propriei responsabilități și flexibilități. În cazul în care relația dintre profesorul și elevul cu balbism are o conotație negativă din varii motive (de ex., atitudine negativă a profesorului față de copil, necunoașterea specificului acestei tulburări, precum și a principiilor de bază în relaționarea cu copiii care suferă de balbism, comportament indezirabil al copilului etc.), reușita școlară va fi diminuată.

Analiza literaturii de specialitate relevă faptul că balbismul contribuie fie la creșterea excitabilității și labilității proceselor nervoase, fie la inhibarea și epuizarea proceselor cognitive prin capacitate redusă și reacție întârziată. Acest lucru îl pune în dificultate pe copil în realizarea sarcinilor din cadrul lecțiilor. În ceea ce privește disciplinele școlare, Catts (1993, 2002, 2008), Walker (1994), Stothard (1998), Knox (2002), Nathan (2004), Harrison (2009), Eide și Showalter (2010) și Law (2010) au ajuns la concluzia că tulburările de vorbire corelează cu scoruri mult mai mici la sarcini de lectură și matematică, ceea ce în sens de cauzalitate

influențează negativ performanțele academice ale copiilor. Studiile în domeniu relevă faptul că există o relație puternică între funcțiile limbajului și balbism. Potrivit lui Ryan (1992) copiii care suferă de balbism sau alte tulburări de fluentă au la teste de limbă competențe lingvistice mai scăzute decât copiii fără tulburări de limbaj [8]. Totodată, acești elevi întâmpină dificultăți la orele în care se solicită predominant limbajul verbal oral, doar în cazul când trebuie să citească un text cu propoziții lungi. Acest fapt este confirmat de studiul lui Starkweather (2002) și de H. Sari, H. Gökdağ (2017): lungimea frazelor are un efect de amplificare a balbismului [*ibidem*]. Nu se atestă probleme semnificative la copiii cu balbism, atunci când propozițiile sunt scurte sau se lucrează cu textul înainte de o expunere verbală orală. În schimb, la orele care nu necesită implicații verbal-lingvistice (de ex., educația plastică, educația tehnologică, muzica, educația fizică), acești copiii nu întâmpină dificultăți semnificative datorate tulburării de vorbire pe care o au. Ezrati-Vinacour și Levin (2004) au demonstrat că severitatea balbismului corelează semnificativ cu anxietatea în timpul sarcinilor verbale, pe când cele nonverbale nu se asociază cu un nivel crescut de anxietate [3, p. 65].

Relațiile cu colegii de clasă

Complexitatea disfuncționalităților dezvoltării lingvistice și cognitive la copiii cu balbism împiedică formarea și dezvoltarea amplă a legăturilor comunicative cu ceilalți, duc la izolare în grupul de copii. Creșterea treptată a nevoii de comunicare interpersonală, complicarea relațiilor cu colegii, creșterea cerințelor față de comunicarea verbală duc la faptul că pentru majoritatea copiilor cu balbism, comunicarea devine o sursă constantă de traumatizare psihică. Elevii cu tulburări de vorbire, de obicei, sunt subestimați în școală, în special de către semenii și situația devine destul de gravă când și cadrul didactic manifestă comportament de acest gen față de elevii cu tulburări de fluentă. De cele mai multe ori, elevii care au balbism se confruntă cu respingerea socială ca urmare a comportamentului lor, considerat inadecvat sau deranjant. De asemenea, ei experimentează sentimentul de inferioritate și sentimentul de stigmatizare. Sentimentul de inferioritate poate genera atitudinea incorectă (greșită) a copilului cu probleme față de ceilalți copii și îi limitează manifestarea emoțiilor pozitive și a buneii dispoziții. Potrivit lui Langevin și Hagler (2004), acești copii sunt percepuți negativ de către colegii lor și au mai multe dificultăți în stabilirea unor relații de prietenie cu colegii [3]. Această percepție negativă se datorează autopercepției pe care o au elevii care suferă de balbism. Santastefano (1960) a sugerat în studiul său că ei se evaluează negativ și cred că prietenii au aceeași percepție negativă despre ei [8, p. 40]. Langevin (2001) și mai târziu – Manning (2010) [*Apud* 9, p. 4] menționează că copiii cu balbism sunt supuși bullingului în școală, ei devenind o țintă ușoară pentru colegii-agresori având capacități reduse a se apăra verbal. Drept factori declanșatori ai acestor acte de bulling servesc, de cele mai multe ori, sentimentul de jenă, timiditatea și adoptarea unui comportament anxios sau evitant în relațiile cu colegii.

Manifestarea vizibilă a balbismului și particularitățile comportamentului acestor copii afectează și implicarea în diverse activități ludice. În acest sens, copiii care suferă de balbism preferă roluri de spectatori sau roluri subordonate, iar în cazuri mai grave refuză să se joace cu semenii. Insuficiența dezvoltare a limbajului, posibilele dificultăți psihomotrice împiedică participarea deplină a copiilor cu balbism în jocuri, ei fixându-se pe defectul său.

Concluzii. Limbajul reprezintă un puternic predictor al succesului social și școlar. Copiii cu balbism au abilități sociale reduse, iar consecințele pe termen lung se reflectă în planul învățării și a reușitei academice (reușite școlare slabe), în plan afectiv (anxietate, sentiment de inferioritate, timiditate) și în planul adaptării sociale (absenteism școlar, abandon școlar, în unele cazuri chiar și consum de substanțe). Reieșind din efectele negative pe care le are balbismul asupra dezvoltării sociale ale copiilor, s-ar putea evidenția o posibilă influență a acestei tulburări de ritm și fluentă asupra nivelului de inteligență verbală și interpersonală.

Experiențele negative pe care le au școlarii mici cu balbism dezvoltă comportamentul de evitare socială, în special în mediul educațional, astfel limitându-se achiziționarea altor forme de comunicare mai complexe și adaptare socială, precum și oportunitățile de dezvoltare psihologică și educațională ale acestor copii.

Bibliografie:

1. American Speech-Language-Hearing Association. *Fluency disorders*. Disponibil: <https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/fluency-disorders/>
2. Büchel C., Somme M. *What Causes Stuttering?* In: PLoS Biology, 2004, No. 2(2).
3. Craig A., Trann Y. *Fear of speaking: chronic anxiety and stammering*. *Advances in Psychiatric Treatment*, 2006, No. 12(1), pp. 63-68.
4. Evangelos F., Marioeleni A., Charalampos S. *Children with stuttering at school*. In: *Journal of Human and Social Science Research*. 2015, vol. 5, No. 1, pp. 1-7.
5. *Manual de diagnostic și clasificare statistică a tulburărilor mintale: DSM 4 TR*. București, Editura Asociației Psihiatrilor Liberi din România, 2003.
6. McKinnon D., McLeod S., Reilly S. *The prevalence of stuttering, voice and speech-sound disorders in primary school students in Australia*. In: *Language, Speech and Hearing Services in Schools*, 2007, vol. 38, pp. 5-15.
7. Samochiș L., Rus L., Iftene F. *Balbismul: tulburare de comunicare cu efecte în plan social*. In: *Medicina modernă*, 2011, vol. XVIII, nr. 2, pp. 84-88.
8. Sari H., Gökdağ H. *An analysis of difficulties of children with stuttering enrolled in turkish primary inclusive classes who encounter in academic and social activities from their perspectives*. In: *Journal of Education and Practice*, 2017, vol. 8, no 2, pp. 31-43.
9. *Stuttering: a teacher's guide*. Disponibil: <https://www.marshall.edu/mu-speech-and-hearing-center/files/Information-for-Teachers.pdf>
10. Yairi E., Ambrose N. *Epidemiology of stuttering: 21st Century Advances*. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3687212/>
11. Pay E., Голубина А. *Влияние особенностей темпоритмической организации речи заикающихся дошкольников на процесс их коммуникации*. In: *Специальное образование*, 2015, № 1, с. 59-65.